

A szója vetőmag- termesztés követelményei és ellenőrzése

A magyarországi vetőmag-előállítás Európa, sőt büszkén mondhatjuk, hogy a világ élvonalába tartozik. Magyarországon a vetőmag-előállítás és -forgalmazás állami ellenőrzés alatt áll, így a földbe kerülő vetőmag minősége stabilan fenntartható, ami a nemesítők, fajtatulajdonosok, vetőmag-előállítók és gazdálkodók közös érdeke. Ezt a feladatot a Vidékfejlesztési Minisztérium felügyelete alá tartozó Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal Növénytermesztési és Kertészeti Igazgatósága (NÉBIH NKI) látja el 7 területileg illetékes Megyei Kormányhivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatóságához tartozó Vetőmag- és Szaporítóanyag Felügyeleti Osztály (KH NTI VSZFO) révén.

A vetőmag szaporításával, forgalmazásával és ellenőrzésével kapcsolatos feladatokat a „növényfajták állami elismeréséről, valamint a szaporítóanyagok előállításáról és forgalomba hozataláról” szóló 2003. évi LII. törvény, valamint ennek végrehajtására kiadott, „a szántóföldi növényfajok vetőmagjainak előállításáról és forgalomba hozataláról” szóló 48/2004. (IV. 21.) FVM-rendelet, valamint számos szabvány és szakmai útmutató szabályozza. A jelenleg hatályos jogszabályok az Európai Unió, a Vetőmagvizsgálók Nemzetközi Szövetsége (ISTA), valamint az OECD Vetőmag Fajtaigazolási rendszer követelményeivel harmonizáltan kerültek megalkotásra, ugyanakkor a Magyarországon történelmileg egyedülállóan magas vetőmag-minőségi előírásokat is figyelembe veszik. Általános szabályként érvényes, hogy forgalomba hozni csak magas minőségi követelményeknek megfelelő, a szakhatóság által ellenőrzött vetőmagtégeket szabad.

A szója a „gondolkodó ember növénye”, mivel termesztése szigorú technológiai fegyelmet követel, amit a vetőmagtermesztésnél még inkább hangsúlyozni kell. A vetőmagtermesztés célja ugyanis a magas biológiai értékű, fajtaazonos szaporítóanyag előállítása, így nagyobb gondot kell fordítani a talaj-előkészítésre és annak víz- és tápanyag-ellátására.

Az idei évben a tavasz elég csapadékos volt, viszont a csapadék eloszlása nem volt egyenletes. Így a talaj előkészítése egyes területeken elhúzódott, viszont a magágykészítés feltételei nagyon optimálisak voltak. A szója vetése április közepétől május elejéig tartott. Az időjárás lehülése miatt a kelés nem egyszerre történt, viszont a kikelt növényállomány egyenletes volt, szép képet mutatott.

A tavalyi évben a szója vetőmag-előállítás területe 3336 ha volt, ehhez képest az idei évben némi csökkenés mutatkozott. A 2014-es évben 2886 ha bejelentett területen folyik szója vetőmagtermesztés, 42 fajtából. A ve-

tésterületek nagy része Baranya megyében található.

A vetőmag-előállítás engedélyköteles tevékenység. A vetőmagvak várható minőségének elbírálása már a szántóföldön, a vetőmag-szaporítások növényállomány vizsgálatával kezdődik, majd a termés betakarítását és feldolgozását követően laboratóriumi vizsgálatokkal folytatódik. A minősítés hivatalos eljárása a fémszálalással és a hivatalos dokumentáció kiállításával fejeződik be, amit esetenként kiegészít még a kisparcellás fajtaazonosító és fajtatisztasági vizsgálat, mint utóellenőrzés.

A vetőmag-előállítások szántóföldi ellenőrzésének alapvető célja, hogy a tovább-szaporítás során az adott fajta vetőmagja megőrizze mindazokat a biológiai értékeket, melyekkel a nemesítői munka eredményeképpen rendelkezik. Az ellenőrzés kiterjed a származás igazolására, fajtabélyegek alapján történő azonosításra, fajtatisztaságra, a szaporítás körülményeire, úgymint a talaj kultúrállapotára, a növényegészségügyi állapotra, gyomosodásra, azok összetételére.

A szántóföldi szemle jelentősége, hogy olyan tulajdonságok meglétére vagy körülmények tiltására terjed ki (pl. idegen beporzás), amelyek csak egy adott időszakban figyelhetők meg, de káros hatásuk közvetve, vagy közvetlenül a következő termelési periódusban jelentkezik.

A szántóföldi ellenőrzésre való bejelentést (a formanyomtatvány elérhetősége elektronikusan: www.nebih.gov.hu/szakteruletek/szakteruletek/novterm_ig/szakteruletek/vetomagfel/urlapok) a termeltetőnek kell kitölteni, majd elküldeni szuperelit szaporítási fok esetén a NÉBIH NKI-hoz, más szaporítási fok esetén a területileg illetékes KH NTI VSZFO-hoz. www.nebih.gov.hu/szakteruletek/szakteruletek/novterm_ig/szakteruletek/vetomagfel.

A szójánál a vetőmag-előállításra vetésbejelentést május 20-ig írásban be kell jelenteni a NÉBIH-nek vagy az illetékes megyei KH NTI VSZFO-hoz.

A vetésbejelentéshez csatolni kell a származási bizonylatot, mely tanúsítja az elvetett vetőmag faj- és fajtatisztaságát, valamint a főbb vetőmag-vizsgálati követelményeknek megfelelő minőséget. A szója vetőmag-előállító táblák szemléjére először virágzáskor, majd éréskor kerül sor. Az ellenőrzött mintát 200 db növényt tartalmaz, és 20 hektárig 4 db mintateret kell kijelölni.

Az első szemlét lehetőség szerint reggel vagy kora délelőtt végezzük, mert később a levelek a meleg és a párologás miatt összezáródnak, emiatt a fajtaleírásban meghatározott fajtabélyegeket nehezebb beazonosítani. Az állományból a kiemelkedő magasságú egyedeket, az eltérő levél- és virágszínűeket, az eltérő habitusúakat szelektálni kell.

A második szemle éréskor történik, ilyenkor a gyomfedettséget nézzük. Olyan gyomok nem lehetnek a táblában, amelyek nehezen tisztíthatóak. Ilyenkor történik a termésbecslés is, amely alapján tudjuk, hogy mennyi vetőmag takarítható be az adott területről. Ha 30%-nál nagyobb az eltérés a becsült és a tényleges termés között, akkor ezt igazolni kell a vetőmag-előállítónak.

A szója vetőmag-előállítás követelményeit, a minősítés határértékeit, illetve a hatósági szemle szabályait rendeletek írják elő. Ezek az előírások módszereikben és a követelményeikben kapcsolódnak a Nemzetközi Vetőmag-fajtaigazolási Rendszer (OECD Rendszer) követelményeihez. A szántóföldi ellenőrzéskor a vizsgálatok eredménye alapján jegyzőkönyv kitöltésével minősítjük a vetőmag-szaporító állományt. Az alkalmatlan minősítésű szaporító táblák magtermése vetőmagként nem kerülhet forgalomba. A szántóföldi ellenőrzésről készült jegyzőkönyv piros példányát a termelő kapja meg, a tételt fémzárolni csak ezzel a szántóföldi jegyzőkönyv példánnyal lehet.

A forgalmazás feltételeként végzett vetőmag-minősítésnek a fémzárolás fontos része, ennek során a vetőmagtételtől a szabvány szerint mintát kell venni. A megmintázott tételt fémzár vagy azt helyettesítő más zárási mód (függőcímke) alkalmazásával kell lezárni, hogy a csomagolási egység megsértése nélkül a vetőmaghoz hozzáférni ne lehessen. A kiserelt vetőmagvak csomagolási egységeit eltávolíthatatlan azonosító jelöléssel kell ellátni. A fémzárolás mindaddig érvényes, amíg a vetőmagtétel a csírázóképes-ségre, fajtatisztaságra, idegenmag-tartalomra és nedvességtartalomra vonatkozó paraméterek vonatkozásában megfelel a feltételeknek.

A fémzárolást követően a fémzárolt vetőmagtétel egyik mintája kisparcellás post-kontroll vizsgálat céljából Monorierdőre kerül megküldésre. A szántóföldi ellenőrzésekkel párhuzamosan itt, a Fajtakitermesztő Állomáson folyik a vetőmagtétel kisparcellás fajtaazonosító és fajtatisztasági vizsgálata. Ez a vizsgálat kötelező a szuperelit és elit szaporítási fokú tételekre, az exportra kerülő, illetve az importból származó vetőmagtételre.

A szója vetőmag-termesztés egyik kulcskérdése napjainkban a GMO-mentesség biztosítása. A genetikailag tiszta vetőmagra ugyanis egyre nagyobb piaci kereslet mutatkozik. Ezt a célt szolgálja a megalakított Duna-Szója Szövetség, amelyhez hazánk is csatlakozott.

Magyarország GMO-mentességének fenn-tartása a NÉBIH számára alapvető fontosságú. A NÉBIH NKI Központi Vetőmagvizsgálati Laboratórium kockázat értékelése alapján 2013. évben 35 db kiválasztott szójaminta került bevizsgálásra, ebből egyik sem volt GMO-szenyezett. 2014. évben 114 db minta bevizsgálása történt meg, amelyből 6 db külföldi származású tétel pozitív lett. Ezeknek a tételeknek a megsemmisítése megtörtént.

Benke Zoltán, osztályvezető
NÉBIH NKI